

Styre: Fakultetsstyret ved Det juridiske fakultet
Styresak: 27/19
Møtedato: 30.04.2019
Journalnummer:

ARBEIDSGRUPPE OM LÆRINGS- OG PRØVINGSFORMER

Arbeidsgruppe for revisjon av læringsutbyttebeskrivelsen og utredning av undervisnings- og prøvingsformer på ny studieordning

1. Læringsutbyttebeskrivelsen for master i rettsvitenskap og undervisnings- og prøvingsformer på ny studieordning

Som bebudet for fakultetsstyret, senest i saksfremlegget i sak 53/18 til styremøtet 11. september 2018, er dekan og fakultetsdirektør av den oppfatning at det bør nedsettes en egen arbeidsgruppe som ser på lærings- og prøvingsformer gjennom hele det reviderte masterprogrammet. Nå som fagsammensetningen for 1.-4. studieår er avklart, ligger forholdene til rette for at denne arbeidsgruppen kan konsentrere seg om å utarbeide et helhetlig forslag til undervisnings- og prøvingsformer, i tråd med de føringer som følger av:

- i) den overordnede læringsutbyttebeskrivelsen for masterprogrammet i rettsvitenskap
- ii) hovedtrekkene i undervisningsopplegget på dagens studieordning, heri inkludert prinsippet om problembasert læring, strukturen med studentledete arbeidsgrupper og lærerledete storgrupper, og vektleggingen av arbeid med, og kommentering av, skriftlige besvarelser («Bergensmodellen»)
- iii) den nå vedtatte struktur og fagsammensetning for den reviderte studieordningen (inkludert fakultetsstyrets forutsetninger knyttet til undervisnings- og prøvingsformer som ligger til grunn for denne);
- iv) fakultetets strategi (2016-2022) og handlingsplaner for utdanning, formidling og forskning (2018-2019);
- v) UiBs strategi (2019-2022) og handlingsplaner, særlig handlingsplan *Kvalitet i utdanning* (2017-2022);
- vi) gjeldende regelverk for høyere utdanning (herunder det såkalte Kvalifikasjonsrammeverket); og
- vii) fakultetets ressursituasjon

Utgangspunktet for arbeidet med helhetlige undervisnings- og prøvingsformer er læringsutbyttebeskrivelsen for masterprogrammet i rettsvitenskap.¹ Det overordnede mål med alle undervisningsaktiviteter og all prøving på jusstudiet skal og må være å bidra til at studentene tilegner seg de kunnskaper, de ferdigheter og den generelle kompetanse som læringsutbyttebeskrivelsen legger opp til, samt – i forlengelsen av dette – tillitsvekkende prøving (sertifisering) av oppnådd læringsutbytte.

En klar forutsetning for måten arbeidet med å revidere studieordningen har vært lagt opp på etter valget av nytt dekanat i 2017, har hele tiden vært at det ikke er behov for noen større revisjon av den overordnede læringsutbyttebeskrivelsen.² Dette er en oppfatning som fakultetsstyret forutsetningsvis har sluttet seg til gjennom de tidligere vedtakene i reformprosessen, og som for øvrig heller ikke har vært utfordret fra annet hold i høringsrundene eller debattmøtene. Det synes langt på vei å være enighet om hvilke overordnede ferdigheter (og «generelle kompetanse») studentene må tilegne seg i løpet av studiet for å bli sertifisert som jurister utdannet ved Universitet i Bergen.

Samtidig er dekan og fakultetsdirektør, som tidligere varslet,³ av den oppfatning at det kan være behov for å supplere læringsutbyttebeskrivelsen med en del ferdigheter/kompetansemål som fremtidens kandidater utvilsomt bør ha, men som ikke er nevnt i dagens læringsutbyttebeskrivelse. I all hovedsak er det snakk om å synliggjøre på programnivå læringsmål som allerede finnes i læringsutbyttebeskrivelsene for enkeltemner, og som fakultetsdirektør og dekan legger til grunn at det er alminnelig enighet om.⁴

Ettersom læringsutbyttebeskrivelsen for masterprogrammet etablerer de målene som lærings- og prøvingsformene skal bidra til å realisere, er dekan og fakultetsdirektør at arbeidsgruppen som nå nedsettes bør jobbe i to trinn: Første trinn består i å oppdatere læringsutbyttebeskrivelsen i tråd med de føringer som fremkommer i punkt 2 nedenfor, mens annet trinn består i å utarbeide et helhetlig forslag til lærings- og prøvingsformer gjennom hele det reviderte masterprogrammet.

Forslaget til oppdatert læringsutbyttebeskrivelse vil bli lagt frem for fakultetsstyret i junimøtet, slik at arbeidsgruppen kan legge denne til grunn når arbeidsgruppen leverer sitt forslag til lærings- og prøvingsformer til fakultetsstyret i månedsskiftet august/september.

2. Oppdatering av læringsutbyttebeskrivelsen for jusstudiet

Kjernen i den gjeldende læringsutbyttebeskrivelsen er at studentene etter å ha gjennomført hele studieprogrammet skal kunne anvende juridisk metode «til selvstendig å analysere, drøfte og ta standpunkt til juridiske problemstillinger». Dette innebærer nærmere bestemt at kandidatene våre har ferdigheter som gjør at de kan:

- i) innhente og systematisere rettslig relevant materiale, og på grunnlag av dette identifisere juridiske problemstillinger og sammenhenger;

¹ <https://www.uib.no/studier/MAJUR#uib-tabs-kva-larer-eg>.

² Jf. allerede dekanatets diskusjonsnotat 8. desember 2017, punkt 3.

³ Ibid.

⁴ Jf. også gjeldende læringsutbyttebeskrivelser for master i rettsvitenskap ved UiO og UiT, som begge fremstår som mer oppdaterte enn vår på flere punkter.

- ii) foreta en selvstendig analyse av juridiske problemstillinger på en grundig, helhetlig, kritisk og balansert måte;
- iii) og resonnerer seg frem til et faglig forsvarlig standpunkt gjennom avklaring av spenninger mellom ulike typer gyldige argumenter og mellom underliggende rettslige og samfunnsmessige verdier.

Dette følges opp med en forventning om at kandidatene våre kan «formidle og evaluere juridiske analyser og standpunkt» gjennom

- i) systematisk å utarbeide selvstendige skriftlige analyser innenfor ulike rettsområder;
- ii) å kommentere og evaluere andre studenters juridiske analyser og selv motta og gjøre bruk av slike kommentarer, og
- iii) å arbeide med andre i grupper for å analysere juridiske problemstillinger».

Under «Generell kompetanse» kommer viktige tilføyelser om at kandidatene våre skal kunne

- i) tilegne seg ny kunnskap på sitt fagfelt og innen tilgrensende fag, og løse juridiske problemstillinger også utenfor de rettsområdene som er del av rettsstudiet
- ii) systematisere og avveie argumentasjon, rådgi og treffe avgjørelser
- iii) identifisere og ta konsekvenser av etiske og profesjonsetiske aspekter ved juridisk argumentasjon og standpunkt
- iv) formidle juridiske analyser og konklusjoner, samt profesjonsetiske vurderinger, til andre jurister og til allmennheten, skriftlig og muntlig
- v) presentere og argumentere for egne vurderinger og konklusjoner for større og mindre grupper av tilhørere
- vi) arbeide selvstendig og i grupper

Som alt nevnt er dekan og fakultetsdirektør av den oppfatning at den gjeldende læringsutbyttebeskrivelsen får frem de overordnede målsettingene med jusstudiet på en god måte, og at det følgelig ikke er behov for noen større revisjon av den. En sammenligning med læringsutbyttebeskrivelsene for master i rettsvitenskap ved UiO og UiT har imidlertid avdekket at det er en del ferdigheter/kompetansemål som det nok er alminnelig enighet om at juridiske kandidater bør ha, men som ikke er kommet med i vår læringsutbyttebeskrivelse. Langt på vei er det snakk om ferdigheter/kompetansemål som er med i læringsutbyttebeskrivelsene for enkeltemner her hos oss, og som vi dermed en viss rett kan si at vi allerede sørger for at studentene våre tilegner seg. I lys av den grunnleggende betydning som et studieprograms læringsutbyttebeskrivelse har i regelverket for høyere utdanning, er det imidlertid påkrevd å forankre alle overordnede læringsmål på programnivå.

Konkret mener dekan og fakultetsdirektør at følgende læringsmål bør legges til læringsutbyttebeskrivelsen for jusstudiet:

- Kandidatene skal kunne formulere, drøfte og ta stilling til rettslige spørsmål **på en poengtert og presis måte**, både skriftlig og muntlig.

- Hentet fra gjeldende læringsutbyttebeskrivelse for JUS113 *Kontraksrett I*, men bør løftes opp på programnivå.⁵ I en digitalisert juristhverdag vokser dessverre juridiske tekster av alle slag i omfang, bl.a. som følge av «klipp og lim» fra andre(s) tekster. Evnen til å formulere seg poengtert og presist er en stadig viktigere ferdighet, som våre kandidater må tilegne seg. Har også konkret betydning for utforming av lærings- og prøvingsformer, bl.a. knyttet til skriveopplæring, kommentering og ordgrenser i ulike sammenhenger.⁶
- Kandidatene skal kunne arbeide med juridiske problemstillinger **på så vel norsk som engelsk**
 - Inspirert av gjeldende læringsutbyttebeskrivelse for JUS134 *Retts historie og komparativ rett* og Studieordningskomiteen (2014-2016) *Delinnstilling II*, pkt. 3.6.1. Hører hjemme på programnivå.⁷ Bør være et helt selvsagt læringsmål for så vel dagens som fremtidens kandidater, og er på sett og vis underforstått i fakultetets målsetting om internasjonalisering av studietilbudet. Har konkret betydning for utforming av lærings- og prøvingsformer, bl.a. knyttet til bruk av engelskspråklig litteratur, engelskspråklig undervisning og engelskspråklige arbeidskrav.⁸
- Kandidatene skal ha generell kompetanse i **akademisk skriving**, heri innbefattet de alminnelige akademiske krav til **etterprøvbare kildehenvisninger og redelig bruk av andre forfatters arbeid**.
 - Hentet fra gjeldende læringsutbyttebeskrivelse for JUS134 *Retts historie og komparativ rett* og fra gjeldende læringsutbyttebeskrivelse for JUS399 *Masteroppgave*.⁹ Hører hjemme på programnivå.¹⁰ Vil få økt betydning ettersom tilfanget av rettskilder på eksamen øker, dels som følge av innføringen av Lovdata på skoleeksamener og dels som følge av ønsket om flere hjemmeeksamener (av ulikt

⁵ Både UiO og UiT har alt formulert lignende læringsmål på programnivå, men de har ikke artikulert evnen til å fatte seg i korthet fullt så klart som i læringsutbyttebeskrivelse for JUS113 *Kontraksrett I*. Både UiO og UiT har valgt formuleringen «tydelig og presis».

⁶ Se for øvrig også "Utfyllende retningslinjer for karakterfastsettelse i juridiske fag", fastsatt av Det nasjonale fakultetsmøtet, som bl.a. gir anvisning på at følgende skal vektlegges i sensuren: «Evne til å drøfte spørsmål på en faglig forsvarlig og skjønnsom måte, og utnytte det foreliggende rettsstoff og faktum i samsvar med fagets metodiske prinsipper. Til dette hører også blikk for hva som er vesentlig i forhold til det som er uvesentlig eller irrelevant, til å skille mellom det sikre og det tvilsomme, samt til å dimensjonere stoffvalg og proporsjoner i besvarelsen fornuftig», og «Språkbeherskelse, fremstillingsevne, presisjonsnivå og systematisk ryddighet ved skriftlig og muntlig redegjørelse for fagjuridiske emner».

⁷ Hverken UiO eller UiT har fått dette med, så på dette punkt vil vi gå foran med et godt eksempel.

⁸ Jf. læringsutbyttebeskrivelsen til JUS134 *Retts historie og komparativ rett*: «Emnets innhold innebærer at deler av undervisningen, litteraturen og de obligatoriske arbeidskravene er på engelsk. Studenten blir kjent med engelskspråklige kilder og terminologi, og settes i stand til å argumentere og formidle på engelsk innenfor feltet. Emnet bidrar til å gi studenten grunnleggende kompetanse i akademisk skriving på norsk og på engelsk», som bl.a. understøtter følgende arbeidskrav: «Hver student skal i løpet av JUS134 *Retts historie og komparativ rett* levere 3 obligatoriske arbeidsgruppeoppgaver til godkjenning, hvorav en engelsk». Og følgende valgfrihet på eksamen (hjemmeeksamen): «Studenten kan velge å levere hele bevarelsen eller besvarelsen av enkelte delspørsmål på engelsk».

⁹ Jf. læringsutbyttebeskrivelsen til JUS399 *Masteroppgave*: «Studenten skal tilegne seg ... avansert kunnskap om grunnleggende vitenskapsidealer, herunder krav til referanser og respekt for andres arbeid.» Se også fakultetets omfattende skriv [Krav til skriftlige arbeider på masterstudiet i rettsvitenskap ved Det juridiske fakultet i Bergen](#), som alle nye studenter informeres om.

¹⁰ Både UiO og UiT har alt fått med at kandidatene deres skal kunne gjennomføre «et avgrenset forskningsprosjekt under veiledning og i tråd med forskningsetiske normer», men herværende forslag vil gjøre det klart at våre kandidater tilegner seg generell kompetanse knyttet til kildehenvisninger og redelig bruk av andre forfatters arbeid, som selvfølgelig gjelder for all deres tekstproduksjon.

slag). Forankring på programnivå ønskelig for å sikre oppfølging på alle emner hvor forholdene ligger til rette for å lære studentene opp i akademiske krav til kildehenvisninger, heri inkludert prøving av slike ferdigheter.¹¹

- Kandidatene skal kunne **planlegge, styre og gjennomføre større juridiske arbeidsoppgaver og prosjekter innen en gitt tidsramme.**
 - o Inspirert av gjeldende læringsutbyttebeskrivelse på JUS399 *Masteroppgave* og Studieordningskomiteen (2014-2016) Delinnstilling II, pkt. 3.6.1. Bør forankres på programnivå.¹² Har betydning bl.a. for innleveringsfristene vi operer med på masteroppgavene.
- Kandidatene skal kunne **løse nye problemer og bidra til nytenkning** i en rettslig sammenheng
 - o Hentet fra gjeldende læringsutbyttebeskrivelse på JUS399 *Masteroppgave*, men bør løftes opp på programnivå.¹³ Er en klar forventning til jusstudiet både fra UiB sentralt og fra politiske myndigheter.

Ut over synliggjøring på programnivå av læringsmål som allerede finnes tilknyttet enkeltemner, er dekan og fakultetsdirektør av den oppfatning at det er ønskelig å legge til digitale ferdigheter som et eget punkt i læringsutbyttebeskrivelsen:

- Kandidatene skal ha **digitale ferdigheter** som gjør dem i stand til å ta i bruk de muligheter som digitaliseringen av samfunnet innebærer for juridisk arbeid
 - o Se bl.a. UiBs reviderte strategi 2019–2022 *Kunnskap som former samfunnet*, som inneholder ambisjoner om «å integrere digitale ferdigheter og digital dannelse i alle våre studier» (s. 16) for slik å «[s]tyrke studentenes grunnleggende digitale ferdigheter» (s. 25).

En sammenligning med læringsutbyttebeskrivelsene til fakultetene i Oslo og Tromsø har dessuten avdekket av fakultetet i Bergen er det eneste som ikke klart artikulere en forventning til at kandidatene kan foreta rettspolitiske vurderinger av gjeldende rett. Dekan og fakultetsdirektør foreslår at dette avhjelpes gjennom følgende tillegg i læringsutbyttebeskrivelsen:

- Kandidatene kan foreta **rettspolitiske vurderinger** av rettsreglene

Et siste punkt som bør legges til læringsutbyttebeskrivelsen gjelder våre kandidaters kompetanse til å forholde seg til andre fag. Tverrfaglighet er en klar forventning til jusstudiet både fra UiB sentralt¹⁴ og fra politiske myndigheter.¹⁵ Visse holdepunkter finnes i den gjeldende læringsutbyttebeskrivelsens målsetting om at kandidatene våre skal kunne tilegne seg ny kunnskap på sitt fagfelt *og innen tilgrensende fag*, men dette er klarere artikulert i UiOs læringsutbyttebeskrivelse: UiOs kandidater

¹¹ Jf. læringsutbyttebeskrivelsen til JUS134 *Retts historie og komparativ rett*: «Besvarelsene skal skrives i artikkelformat, og formalia knyttet til kildehenvisninger vektlegges i sensuren.» For masteroppgavene, se *Instruks for veiledning og sensur på JUS399 masteroppgave*, hvor det bl.a. heter at «[m]omenter knyttet til metode og kildebruk skal tillegges større vekt – i begge retninger – enn de materielle momentene».

¹² Både UiO og UiT har forankret de ferdigheter/den kompetanse som erverves gjennom arbeidet med masteroppgaven på programnivå, men ingen av dem har artikulert kandidatens evnen til å få et større juridisk arbeid ferdig innen en gitt tidsramme så klart som dette forslaget vil innebære hos oss.

¹³ Slik det for øvrig allerede er gjort ved UiO.

¹⁴ Se senest UiBs reviderte strategi 2019–2022 *Kunnskap som former samfunnet*.

¹⁵ Se f.eks. Meld. St. 7 (2014-2015) *Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2015-2024*.

skal kunne «[r]eflektere over jussens forhold til andre fag», og «[s]amarbeide med jurister og andre profesjoner om rettslige problemstillinger».¹⁶ Studieordningskomiteen (2014-2016) foreslo at kandidatene våre skulle kunne «tilføre juridiske argumenter i et ikke-juridisk problemkompleks, og drøfte dette i en tverrfaglig sammenheng».¹⁷ Det er ikke helt lett å formulere presist hvilken tverrfaglig kompetanse vi må legge opp til at kandidatene våre skal ha, men inspirert av det ovenstående og fakultetets gjeldende strategi (2016-2022)¹⁸ kan følgende være et forslag:

- Kandidatene skal kunne **samarbeide med fagfolk fra andre disipliner** og på det grunnlag både kunne **vurdere den rettslige argumentasjonsverdien av kunnskap som er frembrakt av andre vitenskaper** og **bidra med juridiske perspektiver på tverrfaglige løsninger av komplekse samfunnsproblemer**.

Dersom fakultetsstyret deler oppfatningen om at disse læringsmålene bør legges til den gjeldende læringsutbyttebeskrivelsen for master i rettsvitenskap, bør arbeidsgruppens arbeid med dette være overkommelig og langt på vei av «teknisk» karakter. Samtidig bør arbeidsgruppen få en generell redigeringsfullmakt og anledning til å komme med forslag til ytterligere tilføyelser i den overordnede læringsutbyttebeskrivelsen, dersom diskusjonene om lærings- og prøvingsformer skulle avdekke behov for dette.

Forslaget til en oppdatert læringsutbyttebeskrivelse bør på en kort høringsrunde på fakultetet, før saken legges frem for fakultetsstyret i junimøtet.

3. Videreføring av hovedtrekkene i undervisningsopplegget på dagens studieordning («Bergensmodellen»)

Det bør være en forutsetning for arbeidet med undervisningsopplegget på en revidert studieordning at hovedtrekkene i dagens modell videreføres. Strukturen som ble innført ved reformen i 2003 på 1. og 2. studieår må kunne betegnes som en suksess: Ukentlige møter i studentledete arbeidsgrupper med 10-12 studenter, kombinert med lærerledete storgrupper bestående av 3 arbeidsgrupper som møtes ca. annenhver uke, og løpende arbeid med å skrive og kommentere juridiske tekster, har lagt en fast ramme for studiene som verdsettes av studentene og som har blitt et varemerke for fakultetet («Bergensmodellen»). Selv om ordningen med studentledete arbeidsgrupper vel opprinnelig ble innført av ressursmessige årsaker, har den med årene vist seg å være en så verdifull del av undervisningsopplegget at den bør videreføres helt uavhengig av fakultetets fremtidige ressursituasjon.

Ut fra den betraktning at dagens undervisningsopplegg alt i alt fungerer godt, gitt de ressursmessige rammer fakultetet dessverre må forholde seg til, legger dekan og fakultetsdirektør videre til grunn at det heller ikke er ønskelig med store strukturelle endringer av undervisningsopplegget for øvrig,

¹⁶ Læringsutbyttebeskrivelsen for jusstudiet ved UiT inneholder ingen tilsvarende formulering, men derimot et interessant punkt om at en master i rettsvitenskap skal kunne «utrede og vurdere relevant faktum», noe som vel i praksis bare er mulig dersom kandidatene tilegner seg en viss kompetanse i å forholde seg til andre fag.

¹⁷ Delinnstilling II, pkt. 3.6.1.

¹⁸ Hvor det relevante punktet lyder: «UiB si satsing på tverrvitskapeleg aktivitet bør vise igjen også i jussstudiet. Studentane skal få kjennskap til relevante problemstillingar frå andre universitetsfag. På slike måtar kan vi møte samfunnet sitt behov for juristar som er vande med og forstår samarbeid med andre fagdisipliner. Slikt samarbeid er naudsynt for å løyse komplekse samfunnsproblem.»

herunder arbeidsfordelingen mellom forelesninger og arbeids-/storgrupper (eller, på 4. studieår, seminargrupper), bruken av obligatoriske kursoppgaver osv.

At kjernen i «Bergensmodellen» ligger fast, betyr imidlertid ikke at det ikke er rom for forbedring knyttet til undervisningsoppleggets nærmere innhold. Studieordningskomiteen (2014-2016) identifiserte blant annet følgende svakheter:¹⁹

Tidsrammen for kursene (særlig 1.-3. år) vrir studieatferd i uønskede retninger

- Studentene premieres for detaljkunnskap i et begrenset kunnskapsfelt.
- Studentene gis liten anledning til refleksjon.
- Studenten gis liten anledning til å se metodisk og faglig sammenheng mellom de ulike fagene.

Mangel på skrive trening og kvalifisert tilbakemelding

- Små likartede oppgaver gir begrenset skrive trening og svakt grunnlag for masternivå.
- Grunnleggende opplæring i skriving av større akademiske tekster kommer for sent til at (mange) studenter klarer å nyttiggjøre seg dem på en god nok måte.
- I hovedsak bare tilbakemeldinger fra medstudenter, gruppeledere og eksterne lærere på skriftlige arbeider.

Mangel på progresjon

- Myten om at «alle fag holder masternivå» stenger for progresjon gjennom studieløpet, slik at nivået mot slutten av studiet blir for lavt.
- 4. studieår øker tidsrammen for kursene, men endrer (hever) ikke ambisjonsnivå.
- Ingen krav til sammenheng mellom spesialemner på 5. studieår.

Tilfeldige rekkefølger mellom fag

For snevert fokus på praktikerjuss

Internasjonale rettskilder er i stor grad skilt ut i egne «fag»

Dekan og fakultetsdirektør er av den oppfatning at de nå vedtatte endringer i struktur og fagsammensetning legger forholdene til rette for at flere av de nevnte svakhetene kan avhjelpes. Det er likevel klart at undervisningsopplegget (og prøvingsformene) er helt avgjørende for å få ut potensialet som ligger i den nye strukturen. Enkelte av de identifiserte svakhetene, eksempelvis Studieordningskomiteens bekymring knyttet til for mange små likartede oppgaver, har en side til dagens versjon av «Bergensmodellen». Arbeidsgruppen som nå nedsettes, må derfor få handlingsrom til å foreta visse justeringer i det eksisterende undervisningsopplegget, f.eks. knyttet til antall, omfang og oppfølging av de mange skriftlige arbeidene som studentene i dag leverer i løpet av studiet.²⁰

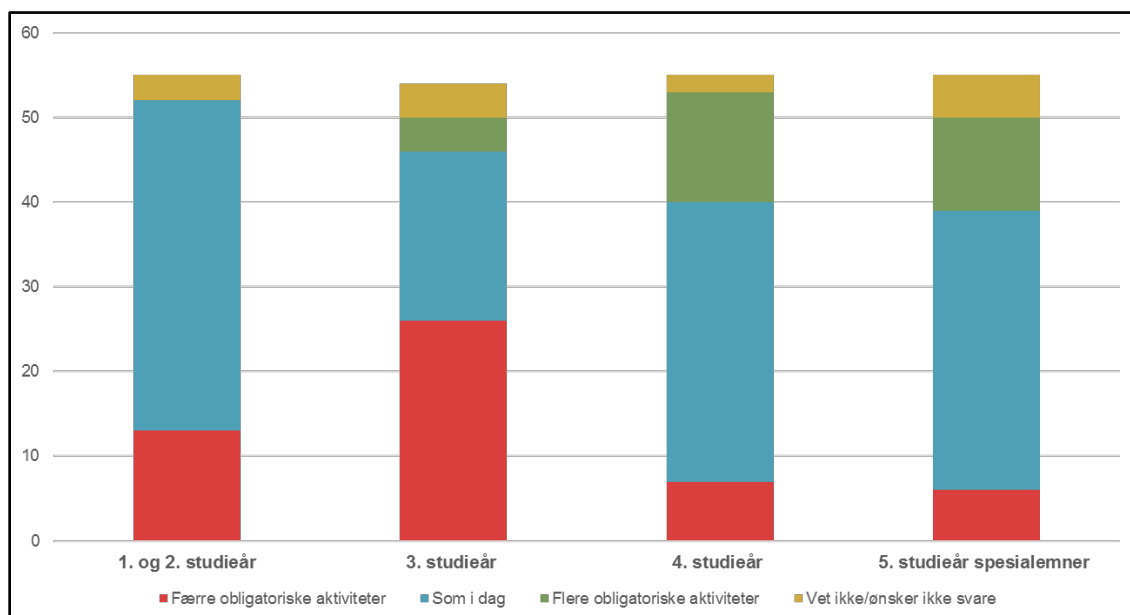
Ønsket om å bevare hovedtrekkene i «Bergensmodellen» bør heller ikke stå i veien for en viss fleksibilitet i undervisningsopplegget på de ulike emnene. Som påpekt av Arbeidsgruppen for fagsammensetningen på 1.-3. studieår er det neppe hensiktsmessig med egne arbeids- og storgrupper på Metode II-emnet på vårsemesteret 1. studieår, ettersom dette emnet vil gå parallelt med først erstatningsrett og deretter tings- og immaterialrett.

¹⁹ Studieordningskomiteens Delinnstilling II, kapittel 2.

²⁰ Jf. også SU-sak 18/18 og 37/18, hvor et forslag om å innføre kvantitative minstekrav til arbeidsgruppeoppgavesvar ikke ble fulgt opp, men hvor det ble uttalt at «[a]rbeidsgruppeoppgaver og -besvarelser og deres rolle i det pedagogiske opplegget, må adresseres i reformarbeidet.»

Selv om det er ønskelig med et gjenkjennelig undervisningsopplegg på hele jusstudiet, må det være rom for jussfaglig og/eller pedagogisk begrunnede tilpasninger også på andre enkeltemner. Det er klart ønskelig at de emneansvarlige tar ansvar for, og føler eierskap til, undervisningsopplegget på sine emner, og av denne grunn bør de også få et visst handlingsrom til å prøve ut nye ideer. Det ligger i dette at arbeidsgruppens forslag til undervisningsopplegget på studieordningen ikke bør være for rigid. Det må på plass en helhetlig og overordnet struktur, men den må gi de emneansvarlige et ikke ubetydelig handlingsrom til faglig begrunnede tilpasninger innenfor de tilgjengelige ressursrammene.

Et kjennetegn ved «Bergensmodellen» er relativt mange obligatoriske elementer, særlig på 1.-2. studieår. Da dekanatet omkring årsskiftet 2017/2018 gjennomførte en elektronisk spørreundersøkelse knyttet til arbeidet med revisjon av studieordningen, var ett av spørsmålene om en ny studieordning burde ha flere eller færre obligatoriske elementer enn dagens ordning?²¹ Svarene fordelte seg som følger:

Arbeidsgruppen som nå nedsettes bør få anledning til å foreslå visse justeringer i innslaget av obligatoriske aktiviteter på de ulike studieårene. I lys av vurderingene fra fakultetets ansatte, og de erfaringer fakultetet har med dagens undervisningsopplegg, ser imidlertid dekan og fakultetsdirektør heller ikke på dette punkt noe behov for store endringer, hverken i retning av flere eller færre obligatoriske aktiviteter.

4. Fakultetsstyrets forutsetninger i anledning vedtakene om struktur og fagsammensetning

De overordnede føringer for lærings- og prøvingsformer som følger av læringsutbyttebeskrivelsen og videreføringen av hovedtrekkene ved «Bergensmodellen», suppleres av de forutsetninger som fakultetsstyret har knyttet til vedtakene om struktur og fagsammensetning. På bakgrunn av tidligere

²¹ 56 av fakultetets ansatte svarte på undersøkelsen. De øvrige spørsmålene i undersøkelsen er av mindre betydning for den herværende diskusjonen om lærings- og prøvingsformer, men vi minner om at hele undersøkelsen er omtalt i saksfremlegget til fakultetsstyrets møte 6. februar 2018.

drøftelser i styret og innstillingen fra arbeidsgruppen for fagsammensetningen for 1.-3. studieår, antar dekan og fakultetsdirektør at disse kan sammenfattes som følger (selvfølgelig med forbehold for endringer som måtte fremkomme i styremøtet):

- Prøvingsformer i de tre største emnene på 2. og 3. studieår – *Rettsstaten* (28 sp), *Forvaltningsrett* (22 sp) og *Obligasjonsrett* (28 sp) – kan ikke bare være en avsluttende skoleeksamen
- Styrking av sensurordningen²²
- Bestått/ikke-bestått på alle emnene på første semester 1. studieår

5. Strategier og handlingsplaner av betydning for arbeidsgruppen

I arbeidet med å utforme et helhetlig forslag til undervisnings- og prøvingsformer må det tas hensyn til de føringer som følger av hhv. UiBs strategi (2019-2022) og fakultetets strategi (2016-2022), som igjen er konkretisert gjennom UiBs og fakultetets handlingsplaner for utdanning. Et sentralt dokument er UiBs handlingsplan *Kvalitet i utdanning* (2017-2022), som er UiBs oppfølging av Meld. St. 16 (2016-2017) *Kultur for kvalitet i høyere utdanning*.

Arbeidsgruppen som nå nedsettes må ha kjennskap til og forholde seg til de overordnede føringer som følger av disse dokumentene. I stikkordsform er fremstår følgende som mest relevante for undervisnings- og prøvingsformene på jusstudiet:

- Studieprogrammet skal være helhetlig, med godt samsvar mellom læringsutbyttebeskrivelsen, undervisningen, læringsaktivitetene og prøvingsformene
- Undervisningen som tilbys skal være forskningsbasert, både mht. undervisningens faglige innhold og undervisningsopplegget
- Undervisningen skal være praksisnær (arbeidslivsrelevant)
- Undervisningen skal legge til rette for aktiv deltakelse (studentaktiv læring)
- Mer varierte prøvingsformer
- Utnytte de muligheter som digitalisering innebærer for økt kvalitet i undervisning og prøving, og sikre at studentene tilegner seg relevante digitale ferdigheter
- Internasjonalisering
- Tverrfaglighet

6. Gjeldende regelverk for høyere utdanning («kvalifikasjonsrammeverket»)

Det er en selvsagt forutsetning at lærings- og prøvingsformene på fakultetets studieordning er i tråd med gjeldende regelverk for høyere utdanning («kvalifikasjonsrammeverket»).

Kvalifikasjonsrammeverkets viktigste føring for lærings- og prøvingsformene på fakultetets studieordning, er at det må være samsvar mellom læringsutbyttebeskrivelsen på programnivå og den undervisningen, de læringsaktivitetene og de prøvingsformene som inngår i de ulike emnene på studiet.

²² Jf. allerede dekanatets diskusjonsnotat 8. desember 2017 og fra den senere tid f.eks. SUs uttalelse 20. mars 2019 i sak 18/19: «SU ber fakultetsstyret om at spørsmålet om sensormøter tas med i en bredere behandling av vurderingsformer og sensurmodeller i det videre arbeidet med studiereformen».

Dekan og fakultetsdirektør forutsetter at det forslag til helhetlige lærings- og prøvingsformer som arbeidsgruppen skal utarbeide, vil leve opp til denne forventingen. Som påpekt av Arbeidsgruppen for fagsammensetningen på 1.-3. studieår, er det behov for å få på plass en klarere ansvars plassering på emnenivå for flere av de overordnede læringsmålene, jf. følgende ikke-uttømmende liste:

- Kunnskaper om og ferdigheter i profesjonsetikk for jurister²³
- Kunnskaper om og ferdigheter i å håndtere ulike metodiske utfordringer (ulovfestet rett, ulike varianter av lovfestet rett, lex superior-problematikk, internasjonale kilder, dualismen og presumsjonsprinsippet, legalitetsprinsippet, komparativ metode, rettsøkonomiske argumenter, mv.)
- Kunnskaper om og ferdigheter i ulike juridiske tekstsjangere
- Ferdigheter til å håndtere engelskspråklig rettskildemateriale og analysere juss på engelsk, muntlig og skriftlig
- Digitale ferdigheter (elektroniske rettskildesøk mv.)
- Muntlige ferdigheter (prosedyreøvelser, muntlige presentasjoner mv.)

For å sikre oppfyllelse av kvalifikasjonsrammeverkets krav bør arbeidsgruppen som nå nedsettes foreslå en klar ansvars plassering på emnenivå for alle deler av den overordnede læringsutbyttebeskrivelsen.

7. Ressurser

Arbeidsgruppen må forholde seg til de ressurser som fakultetet per i dag bruker på undervisning, læringsaktiviteter og prøving på 1.-4. studieår. Selv om det er sterkt ønskelig med flere læringsaktiviteter, tettere oppfølging av studentene, færre studenter i storgrupper/seminargrupper, mer og bedre tilbakemelding på skriftlige arbeider mv., må fakultetet forholde seg til de eksisterende økonomiske rammer. Den delen av dagens studieordning som vel lider mest under fakultets trange økonomiske kår er dessuten JUS399 *Masteroppgave*, hvor studentene som kjent bare tilbys 10 timer veiledning, så det må en markant bedring av ressurs situasjonen til før det kan være aktuelt å øke ressursbruken på 1.-4. studieår.

Ved kostnadsberegninger knyttet til antall arbeids- og storgrupper må Arbeidsgruppen ta utgangspunkt i at måltallet for antall studenter i en arbeidsgruppe er 10, og i alle tilfelle ikke bør overstige 12.²⁴

Introduksjonen av valgemenner på 3. studieår og plasseringen av et siste metodeemne på 5. studieår byr på noen praktiske utfordringer knyttet til spørsmålet om hvilke emner arbeidsgruppen må ta med i regnskapet når den ser på hvordan de ressursene som i dag brukes på 1.-4. studieår, kan og bør brukes i fremtiden. Dekan og fakultetsdirektør vil foreslå at arbeidsgruppen må inkludere de tre av de norskspråklige valgemennene på 3. studieår som er nye (barnerett, miljørett og Informasjons- og personvernrett), men ikke de to som allerede finnes i fakultetets portefølje av spesialemner

²³ Jf. også SU-sak 35/18 fra 11. april 2018, hvor det i anledning evaluering av ettikkurset ble uttalte at «[s]pørsmål om integrering av etiske drøftelser i øvrige emner, må eventuelt adresseres i det pågående reformarbeidet».

²⁴ Per i dag har vi enkelte arbeidsgrupper med opp mot 13-14 studenter, noe som ikke er forenlig med ambisjonen om arbeidsgruppene som en arena hvor alle studentene skal bli sett og få komme til ordet, og som også påfører arbeidsgruppelederne en bekymringsfullt mengde kommenteringsarbeid.

(skatterett og selskapsrett). Arbeidsgruppen bør også sette av ressurser til de to variantene av *Metode III* som er forutsatt i fakultetsstyrets vedtak om rammen for en revidert studieordning.

Fakultetets portefølje av spesialeemner er ikke omfattet av arbeidsgruppens mandat. Arbeidsgruppen kan derfor ikke fremme forslag som forutsetter at det flyttes ressurser fra dagens spesialeemner og til undervisning, læringsaktiviteter og prøving på 1.-4. studieår. Det er velkjent at fakultetets portefølje av spesialeemner er stor og derfor ressurskrevende, men samtidig er undervisningstilbudet på hvert enkelt spesialeemne bekymringsfullt lite. De ressursbesparelser som ligger i en eventuell reduksjon i antall spesialeemner, bør derfor primært brukes til å styrke undervisningstilbudet på de gjenværende emnene, jf. også ambisjonene om å løfte kvaliteten på spesialemnene til reelt masternivå.

Selv om det er naturlig at arbeidsgruppen tar utgangspunkt i de ulike emnenes størrelse (målt i antall studiepoeng) når ressursene fordeles, kan ikke spørsmålet om best mulig bruk av knappe ressurser reduseres til matematikk. Det kan være gode grunner for å bruke noe mer ressurser på undervisning på de første emnene på 1. studieår (noe vi alt gjør i dag på Ex.fac.), og det kan også hevdes at det er riktig å sette inn mer ressurser på små og korte emner, hvor studentene har mindre tid til å skaffe seg oversikt og forståelse gjennom egenstudier. Noe av poenget med de større emnene senere på studiet, slik som det nye obligasjonsrettsfaget på 3. studieår (28 sp.), er dessuten at studentene skal få mer tid til refleksjon og fordypning, noe som kan tilsi at det settes av mer tid til egenstudier her enn på andre emner. Arbeidsgruppen må av disse grunner kunne foreslå en ressursfordeling til ulike emner som fraviker fra en rent matematisk fordeling.

Arbeidsgruppen må forholde seg til gjeldende omregningsnøkler/godskrivning i beregningene av hvor mange undervisningstimer som går med til forelesninger, storgrupper, seminargrupper, emneansvar, utarbeidelse av ulike oppgaver, oppgaveretning, sensur mv.²⁵ I den grad arbeidsgruppen tar til orde for nye undervisningsformer eller læringsaktiviteter, må den kunne komme med forslag til hvordan slike bør honoreres i undervisningsregnskapet.²⁶

Arbeidsgruppen må kunne se bort fra kostnader knyttet til overgangsordninger. Dette er engangskostnader som ikke hører hjemme i en beregning av ressursbruken på fremtidens studieordning.

8. Arbeidsgruppens sammensetning

Dekan og fakultetsdirektør foreslår at arbeidsgruppen får følgende sammensetning:

- Studiedekan Halvard Haukeland Fredriksen (leder)
- Professor Berte-Elen Konow
- Professor Sören Koch
- Postdoktor Ingun Fornes
- Seniorrådgiver Nina Østensen

²⁵ Men i tilfeller hvor det er ulike omregningsnøkler for ulike kategorier av lærere, må arbeidsgruppen kunne forholde seg til de nøklene som gjelder for fast vitenskapelig ansatte.

²⁶ Dersom man f.eks. legger inn obligatoriske prosedyreøvelser i et emne (slik som man nå har gjort ved UiO), er det ikke opplagt at tilstedeværelse bør godskrives med samme forberedelsesfaktor som storgruppeundervisning (forberedelsesfaktoren for storgruppeundervisning er 5, mens faktoren for sensorer på muntlig eksamen er 1,5).

- To studentrepresentanter oppnevnt etter forslag fra JSU

Som sekretær for gruppen foreslås seniorkonsulent Marianne Hauger

9. Arbeidsgruppens mandat

På bakgrunn av drøftelsene ovenfor, foreslår dekan og fakultetsdirektør at arbeidsgruppen får følgende mandat:

Del 1: Revisjon av læringsutbyttebeskrivelsen for masterprogrammet i rettsvitenskap

- Med utgangspunkt i den gjeldende læringsutbyttebeskrivelsen for masterprogrammet i rettsvitenskap skal arbeidsgruppen utarbeide et helhetlig forslag til en læringsutbyttebeskrivelse som også inkluderer følgende læringsmål:
 - o Kandidatene skal kunne formulere, drøfte og ta stilling til rettslige spørsmål på en poengtert og presis måte, både skriftlig og muntlig
 - o Kandidatene skal kunne arbeide med juridiske problemstillinger på så vel norsk som engelsk
 - o Kandidatene skal ha generell kompetanse i akademisk skriving, heri innbefattet de alminnelige akademiske krav til etterprøvbare kildehenvisninger og redelig bruk av andre forfatters arbeider
 - o Kandidatene skal kunne planlegge, styre og gjennomføre større juridiske arbeidsoppgaver og prosjekter innen en gitt tidsramme
 - o Kandidatene skal kunne løse nye problemer og bidra til nytenkning i en rettslig sammenheng
 - o Kandidatene skal ha digitale ferdigheter som gjør dem i stand til å ta i bruk de muligheter som digitaliseringen av samfunnet innebærer for juridisk arbeid
 - o Kandidatene kan foreta rettspolitiske vurderinger av rettsreglene
 - o Kandidatene skal kunne samarbeide med fagfolk fra andre disipliner og på det grunnlag både kunne vurdere den rettslige argumentasjonsverdien av kunnskap som er frembrakt av andre vitenskaper og bidra med juridiske perspektiver på tverrfaglige løsninger av komplekse samfunnsproblemer
- Forslaget til revidert læringsutbyttebeskrivelse må sendes på høring blant fakultetets ansatte og deretter legges frem for fakultetsstyret på junimøtet

Del 2: Undervisnings- og prøvingsformer på 1.-4. studieår

- Med utgangspunkt i den reviderte læringsutbyttebeskrivelsen for masterprogrammet i rettsvitenskap, med de tillegg som styret nå har sluttet seg til, og den nå vedtatte fagsammensetningen på 1.-4. studieår, skal arbeidsgruppen utarbeide et helhetlig forslag til undervisnings- og prøvingsformer på 1.-4. studieår.
- Arbeidsgruppen må utarbeide et forslag som innebærer en klar ansvars plassering på emnenivå av læringsmålene i læringsutbyttebeskrivelsen for masterprogrammet.
- 5. studieår ligger utenfor arbeidsgruppens mandat, men arbeidsgruppen må kunne forutsette at enkelte av de overordnede læringsmålene ivaretas av hhv. *Metode III*-emnet og de ulike masteroppgavekursene på 5. studieår.

- Hovedtrekkene i undervisningsopplegget på dagens studieordning («Bergensmodellen») skal ligge fast. Dette innebærer bl.a. videreføring av ordningen på 1. og 2. studieår med ukentlige møter i studentledete arbeidsgrupper med 10-12 studenter, lærerledete storgrupper bestående av 3 arbeidsgrupper som møtes ca. annenhver uke, og løpende arbeid med å skrive og kommentere juridiske tekster. Forholdstallet mellom forelesninger og storgrupper/seminargrupper forutsettes også videreført omtrent som i dag.
- Arbeidsgruppen bes vurdere særskilt om endringer knyttet til antall, omfang og oppfølging av de mange skriftlige arbeidene som studentene i dag leverer kan bidra til økt læringsutbytte og bedre ressursbruk.
- Innslaget av obligatoriske læringsaktiviteter på de ulike studieårene forutsettes videreført omtrent som i dag, men arbeidsgruppen må kunne foreslå visse justeringer.
- Målsettingen om mer varierte prøvingsformer forutsetter en helhetlig tilnærming til prøvingsformene på alle emner, og innebærer at Arbeidsgruppen kan komme med konkrete forslag til aktuelle prøvingsformer på enkeltemner.
- Prøvingsformen i de tre største emnene på 2. og 3. studieår – *Rettsstaten* (28 sp), *Forvaltningsrett* (22 sp) og *Obligasjonsrett* (28 sp) – kan ikke bare være en avsluttende skoleeksamen.
- Vurderingsformen på emnene på første semester på 1. studieår (*Ex.fac.*, *Familie- og arverett* og *Avtalerett*) skal være bestått/ikke-bestått.
- Arbeidsgruppen må fremme forslag som innebærer reell styrking av sensuren, særlig på 3. og 4. studieår.
- Arbeidsgruppen må forholde seg til de ressurser som fakultetet per i dag bruker på undervisning, læringsaktiviteter og prøving på 1.-4. studieår.
- Arbeidsgruppen bes vurdere særskilt om det skal øremerkes undervisningsressurser for å vise sammenhenger mellom emner («stafettforelesninger»).
- Arbeidsgruppen bes å se nærmere på bruk av de innreisende utvekslingsstudentene i undervisningen i Rettshistorie og komparativ rett
- Arbeidsgruppen må legge til rette for en prosess hvor alle berørte vitenskapelig og administrativt ansatte får anledning til å komme til orde. Det er særlig viktig at de emneansvarlige involveres tidlig i prosessen og holdes informert om gruppens arbeid. Dette gjelder særlig for emner som arbeidsgruppen mener bør ha et særskilt ansvar for et eller flere av læringsmålene i læringsutbyttebeskrivelsen for masterprogrammet, og/eller emner hvor arbeidsgruppen har konkrete forslag til nye undervisnings- eller prøvingsformer.
- Arbeidsgruppen skal ikke utarbeide komplette forslag til emnebeskrivelser for enkeltemner. Det nærmere faglige innhold i de ulike emnene ligger utenfor arbeidsgruppens mandat. Reviderte emnebeskrivelser må utarbeides av de emneansvarlige i etterkant av fakultetsstyrets behandling av arbeidsgruppens forslag, og deretter godkjennes i SU. Det kan imidlertid være hensiktsmessig at arbeidsgruppen tar utgangspunkt i eksisterende emnebeskrivelser og innarbeider sine forslag til ansvars plassering for konkrete læringsmål, undervisnings- og prøvingsformer mv. i disse.
- Arbeidsgruppen bør levere sitt forslag til fakultetsstyret i månedsskiftet august/september 2019.

Karl Harald Søvig
dekan

Øystein L. Iversen
fakultetsdirektør

26.04.2019
IDT